MIT: Zastąpienie waluty narodowej przez euro spowoduje znaczny wzrost cen.

Jak wynika z badań sondażowych, **efekty cenowe towarzyszące wprowadzeniu wspólnej waluty do obiegu gotówkowego stanowią w Polsce główne źródło obaw społecznych** związanych z procesem integracji walutowej ze strefą euro – pogląd ten podziela 80% obywateli (patrz rysunek 1).

Rysunek 1: Rozkład poglądów w społeczeństwie polskim na temat skutków integracji walutowej ze strefą euro dla stabilności ogólnego poziomu cen

Źródło: Eurobarometr

Niepokój budzą zarówno potencjalne efekty krótkookresowe (nadużycia cenowe ze strony przedsiębiorców), jak i długookresowe, czyli szybsza niż w przypadku dochodów konwergencja poziomu cen do średniej w strefie euro.

Zagrożenie efektami cenowymi w krótkim okresie (w okresie kilku miesięcy wokół wprowadzenia gotówkowego euro) ma charakter wyłącznie potencjalny – jego materializacja w dużej mierze zależy od postaw i nastawienia samego społeczeństwa, zarówno konsumentów, jak i przedsiębiorców.

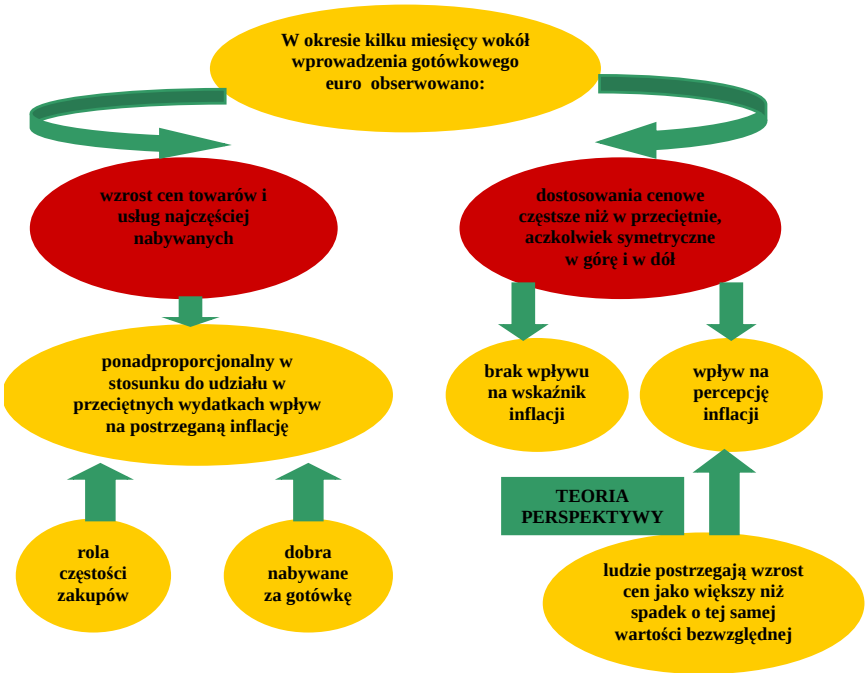
Tym niemniej, ze względu na występujące w gospodarce sztywności cenowe (relatywnie rzadkie zmiany cen), wynikające z kosztu dostosowań (np. koszt wymiany cenników), wymiana waluty narodowej na euro może przyczynić się do przesunięć w czasowej strukturze dostosowań (koncentracja zmian cen w okresie wprowadzania nowej waluty). Skoro bowiem wymiana cenników jest kosztowna, a z drugiej strony wprowadzenie euro wiąże się z koniecznością takiej zmiany, przedsiębiorcy będą skłonni do przełożenia planowanych dostosowań cenowych w okresie kilku miesięcy przed i po wymianie waluty na ten właśnie moment. Fakt ten nie powinien mieć jednak wpływu na wielkość, a jedynie na rozłożenie zmian cen w czasie. Wszelkie inne efekty cenowe w okresie wprowadzania gotówkowego euro (np. powszechne zaokrąglenia cen w górę) można uznać za efekt nadużyć cenowych ze strony przedsiębiorców.

W przypadku pierwszej dwunastki krajów członkowskich strefy euro efekty cenowe w okresie wokół wymiany walut narodowych na euro miały miejsce, jednak ich skala była nieznaczna – sięgały

Materiał opracowany przez Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Wprowadzenia Euro przez Rzeczpospolitą Polską. Powielanie i rozpowszechnianie materiału wymaga wcześniejszej zgody Ministerstwa Finansów.

maksymalnie 0,3 pkt proc. (Eurostat, 2003). Tym niemniej, ze względu na fakt, iż po wprowadzeniu euro wzrost cen dotyczył w głównej mierze towarów i usług najczęściej nabywanych oraz miał miejsce wzrost częstości dostosowań cenowych (aczkolwiek zarówno w górę, jak i w dół), doprowadziło to do wystąpienia zjawiska określanego mianem "iluzji euro", polegającego na tym, że postrzegana w społeczeństwie inflacja znacznie przewyższała rzeczywistą dynamikę ogólnego poziomu cen (patrz schemat 1 i rysunek 2).

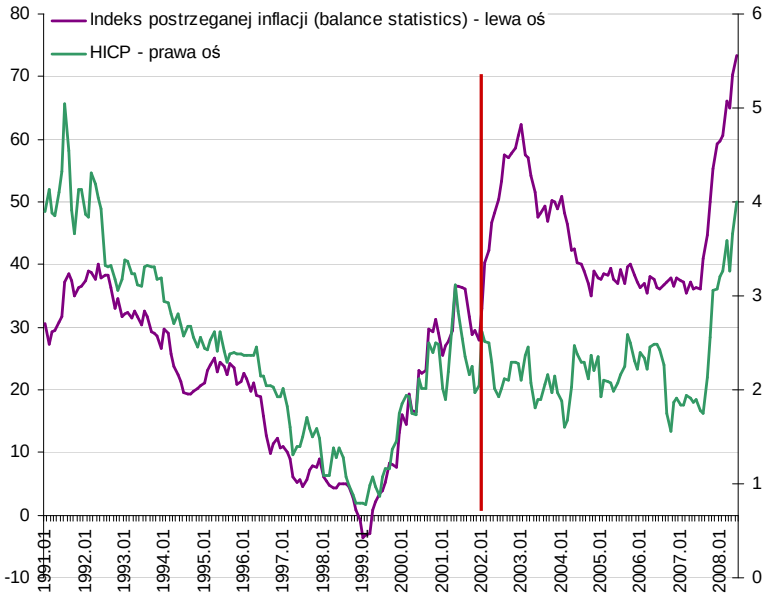
Schemat 1. Kanały wpływu efektów cenowych towarzyszących wprowadzeniu "gotówkowego" euro na społeczne postrzeganie inflacji

Źródło: Opracowanie własne.

Materiał opracowany przez Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Wprowadzenia Euro przez Rzeczpospolitą Polską. Powielanie i rozpowszechnianie materiału wymaga wcześniejszej zgody Ministerstwa Finansów.

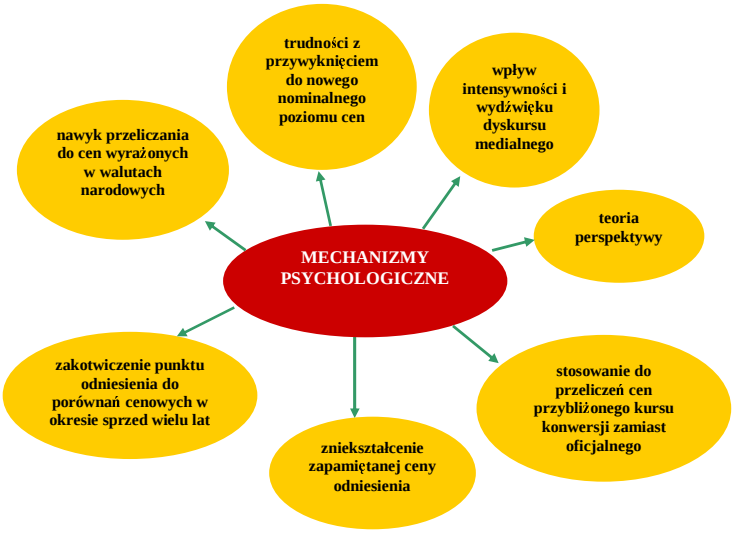
Rysunek 2: Rzeczywista i postrzegana inflacja w strefie euro w latach 1991-2008

Źródło: EBC.

Do powstania "iluzji euro" przyczynił się szereg czynników o charakterze psychologicznym i socjologicznym (patrz schemat 2 i 3). Specyficzne efekty cenowe w okresie wokół wprowadzania euro spełniły w tym przypadku rolę katalizatora.

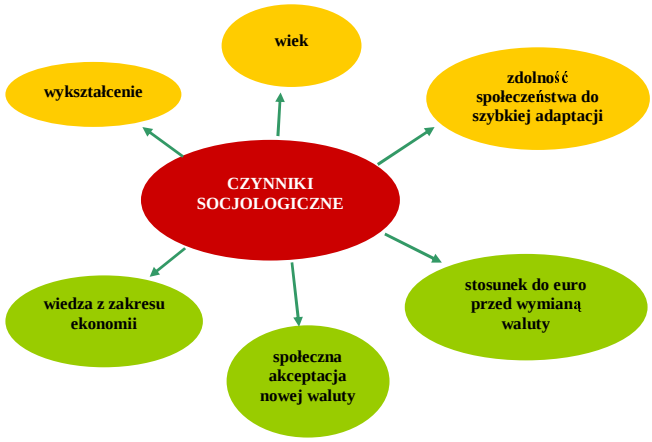
Schemat 2. Mechanizmy psychologiczne, które przyczyniły się do powstania "iluzji euro"

Źródło: Opracowanie własne.

Materiał opracowany przez Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Wprowadzenia Euro przez Rzeczpospolitą Polską. Powielanie i rozpowszechnianie materiału wymaga wcześniejszej zgody Ministerstwa Finansów.

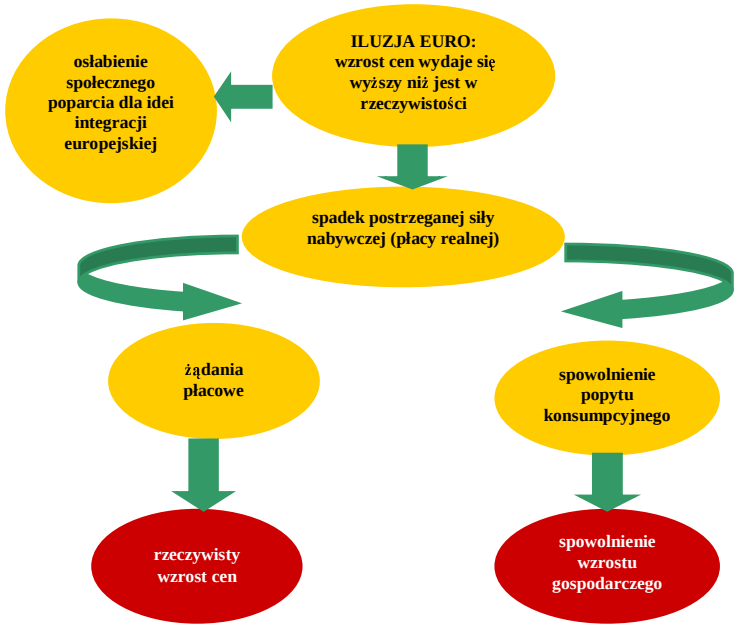
Schemat 3. Mechanizmy socjologiczne, które mają wpływ na natężenie "iluzji euro"

Źródło: Opracowanie własne.

"Iluzja euro" ma potencjalnie negatywne konsekwencje dla gospodarki narodowej – ze względu na niższą od rzeczywistej postrzeganą siłę nabywczą konsumentów może się przyczynić do spadku popytu konsumpcyjnego, jak również do wyższych żądań płacowych, co poprzez mechanizm płacowo-cenowy może spowodować rzeczywisty wzrost cen (patrz schemat 4).

Schemat 4. Kanały wpływu "iluzji euro" na gospodarkę

Źródło: Opracowanie własne.

Materiał opracowany przez Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Wprowadzenia Euro przez Rzeczpospolitą Polską. Powielanie i rozpowszechnianie materiału wymaga wcześniejszej zgody Ministerstwa Finansów.

W pierwszej grupie państw członkowskich strefy euro zjawisko to stało się poważnym problemem społecznym o skutkach znacznie poważniejszych niż konsekwencje samych efektów cenowych. Przykładowo w Niemczech w 2002 roku zanotowano spadek obrotów sektora gastronomicznego o 9% r/r, zaś w przypadku kin o 11% r/r, czego nie można wytłumaczyć kształtowaniem się cyklu koniunkturalnego. Doświadczenia nowych krajów członkowskich strefy euro (Słowenia, Malta, Cypr, Słowacja) wskazują jednak, iż istnieją skuteczne rozwiązania instytucjonalne, które zapobiegają efektom cenowym oraz "iluzji euro".

Polityka rządu zapobiegająca efektom cenowym powinna opierać się na dwóch filarach: odpowiednio zaprojektowanych rozwiązaniach instytucjonalnych oraz kampaniach informacyjnych i edukacyjnych.

Do rozwiązań skierowanych do konsumentów zaliczyć można:

(1) nakaz podwójnej ekspozycji cen, ułatwiający śledzenie zmian cen i tym samym reakcję w przypadku nadużyć ze strony przedsiębiorców (przykładowo w postaci zakupów w innym sklepie lub poinformowania władz o nadużyciach za pomocą specjalnych infolinii),

(2) zachęcanie do korzystania ze specjalnych kalkulatorów przeliczających ceny według oficjalnego kursu konwersji,

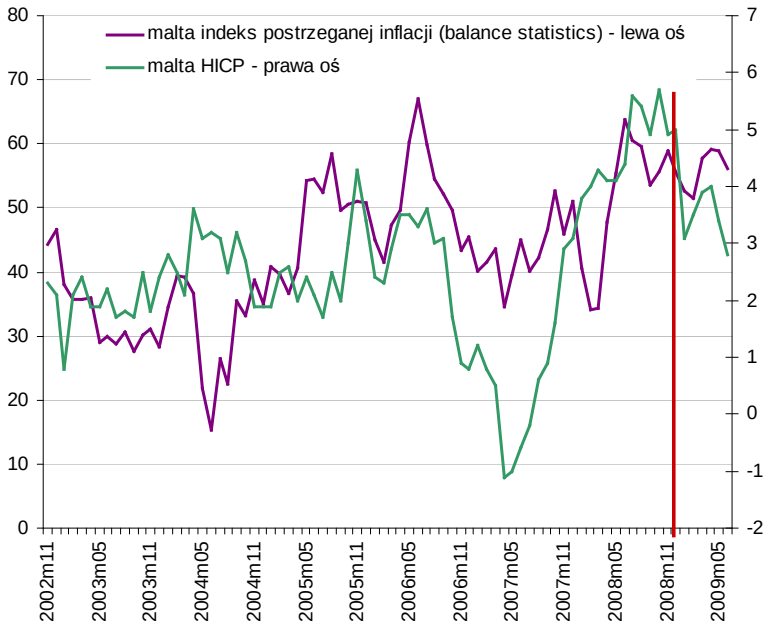
(3) kampanie informacyjne, których celem jest zwiększenie wiedzy z zakresu ekonomii w społeczeństwie oraz społecznego "wyczulenia" na nadużycia cenowe. Wszystkie te rozwiązania, umożliwiające konsumentom wykrycie i reakcję na nadużycia cenowe sprawiają, iż stają się oni współodpowiedzialni za proces wymiany waluty.

Ryzyko ewentualnych nadużyć cenowych ze strony przedsiębiorców można również ograniczyć za pomocą odpowiedniego systemu "kar i nagród", w tym za pomocą takich działań, jak: monitoring polityki cenowej przedsiębiorstw przez rząd i organizacje konsumenckie, ustawowy zakaz nieuzasadnionego ekonomicznie podnoszenia cen i sankcje za jego łamanie w postaci kar pieniężnych oraz publikacji "czarnej listy" przedsiębiorców, a także – w ramach pozytywnej motywacji – porozumienia przedsiębiorców z rządem zachęcające do uczciwych praktyk cenowych.

Zastosowanie powyższych rozwiązań instytucjonalnych w nowych państwach członkowskich – w najszerszym zakresie na Malcie – spowodowały, że natężenie "iluzji euro" w krajach tych było niższe niż w przypadku pierwszej dwunastki krajów strefy euro (na Malcie "iluzja euro" nie wystąpiła – patrz rysunek 3).

Materiał opracowany przez Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Wprowadzenia Euro przez Rzeczpospolitą Polską. Powielanie i rozpowszechnianie materiału wymaga wcześniejszej zgody Ministerstwa Finansów.

Rysunek 3: Inflacja postrzegana i rzeczywista na Malcie w latach 2002-2009

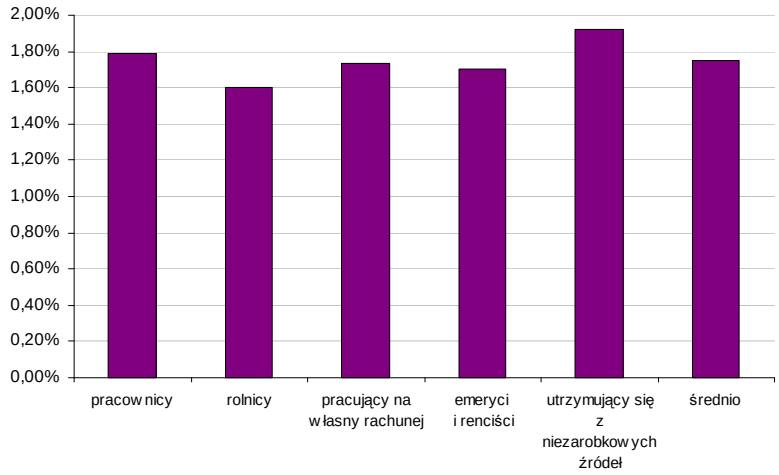
Źródło: EBC.

Głównym źródłem ewentualnych nadużyć cenowych w przypadku zmiany waluty narodowej na euro są zaokrąglenia do cen atrakcyjnych. Mianem atrakcyjnych określana jest podgrupa cen, które pełnią w gospodarce trzy zasadnicze funkcje – (1) sygnalną (w przypadku rynków wielu produktów istnieje jedna cen, relatywnie często wyznaczana przez przedsiębiorców, co ułatwia konsumentom porównania cenowe), (2) mają za zadanie wpłynąć na percepcję konsumentów w taki sposób, by towary i usługi wydawały się tańsze niż to jest w rzeczywistości (tzw. ceny psychologiczne – często o końcówce 9 lub 99) oraz (3) ułatwiają przeprowadzanie transakcji (do uiszczenia płatności lub wydania reszty potrzebna jest niewielka liczba monet lub banknotów). Istotność pełnionych funkcji sprawia, iż ceny atrakcyjne stanowią większość cen w gospodarkach krajów rozwiniętych – przykładowo w Polsce jest to ponad 80%.

Symulacje efektu zaokrąglania w przypadku zastąpienia złotego przez euro wskazują na nieistotny wpływ tego wydarzenia na ogólny poziom cen w przypadku braku nadużyć ze strony przedsiębiorców, a więc w przypadku zaokrąglania cen atrakcyjnych do najbliższej ceny atrakcyjnej – zarówno w górę, jak i w dół, zaś cen zwykłych do jednego eurocenta. Co więcej, nawet w przypadku realizacji scenariusza pesymistycznego, polegającego na zaokrągleniu wszystkich cen w górę (zwykłych do jednego eurocenta, zaś atrakcyjnych do najbliższej ceny atrakcyjnej w górę), średni wzrost ogólnego poziomu cen w Polsce wyniósłby zaledwie 1,75%. **Wbrew społecznym obawom, efekty w podgrupach społecznych wyodrębnionych ze względu na źródła dochodów, wielkość wydatków konsumpcyjnych czy miejsce zamieszkania są bardzo zbliżone** (patrz rysunek 4, 5 i 6)**, co oznacza, iż ewentualny wzrost cen z tego tytułu nie dotknąłby w największym stopniu najbiedniejszych.**

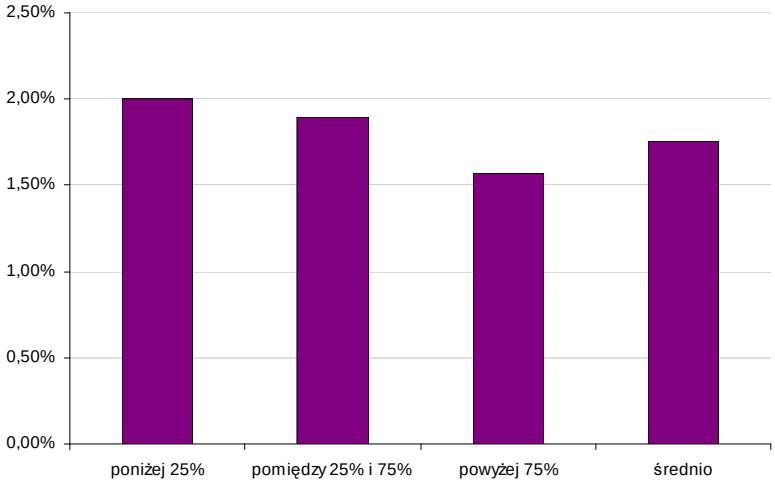
Materiał opracowany przez Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Wprowadzenia Euro przez Rzeczpospolitą Polską. Powielanie i rozpowszechnianie materiału wymaga wcześniejszej zgody Ministerstwa Finansów.

Rysunek 4: Średnie efekty zaokrągleń w przypadku realizacji scenariusza pesymistycznego w grupach społecznych wyodrębnionych ze względu na źródło dochodów

Źródło: Rozkrut i in. (2009).

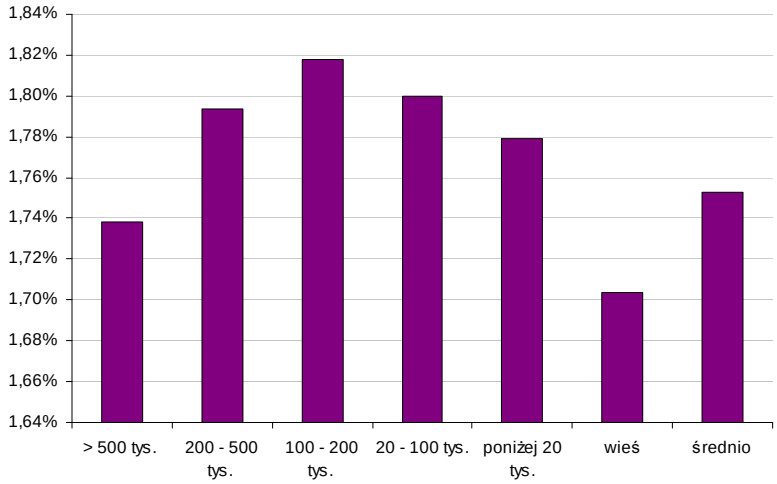
Rysunek 5: Średnie efekty zaokrągleń w przypadku realizacji scenariusza pesymistycznego w kwartylach wielkości wydatków konsumpcyjnych

Źródło: Rozkrut i in. (2009).

Materiał opracowany przez Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Wprowadzenia Euro przez Rzeczpospolitą Polską. Powielanie i rozpowszechnianie materiału wymaga wcześniejszej zgody Ministerstwa Finansów.

Rysunek 6: Średnie efekty zaokrągleń w przypadku realizacji scenariusza pesymistycznego w grupach społecznych wyodrębnionych ze względu na wielkość miejscowości zamieszkania

Źródło: Rozkrut i in. (2009).

Materiał opracowany przez Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Wprowadzenia Euro przez Rzeczpospolitą Polską. Powielanie i rozpowszechnianie materiału wymaga wcześniejszej zgody Ministerstwa Finansów.